

OKUL MÜDÜRLERİNİN GÖREVLERİNİ YERİNE GETİRİRKEN KARŞILAŞTIKLARI PROBLEMLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ¹

İnci SADIKOĞLU²
Cem TUNA³

Makale Bilgisi	Özet
Makale Türü	Bu araştırmanın amacı, okul müdürlerinin mevzuata göre sahip oldukları hak ve sorumluluklarına, hak ve sorumluluklara ilişkin problem durumlarına ve bu problem durumlarının çözüm önerilerine ilişkin görüşlerinin incelenmesidir. Tarama modelinde gerçekleştirilen betimsel nitelikteki araştırmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu araştırma kapsamındaki çalışma grubu, amaçlı örneklem stratejilerinden maksimum çeşitlilik ve ölçüt örnekleme stratejisi ile belirlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Rize il merkezindeki; okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde görev yapan 25 okul müdürü oluşturmaktadır. Bu araştırma kapsamında, araştırmacı tarafından okul müdürlerinin haklarına ve sorumluluklarına ilişkin görüşme formu oluşturulmuştur. Araştırmaya gönüllülük ile katılım gösteren tüm okul müdürleriyle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bulgular bölümünde, görüşme ile elde edilen verilere dayalı olarak oluşturulan temalara ve alt temalara ilişkin, araştırma katılımcılarının doğrudan ifadelerine yer verilmiştir. Okul müdürlerinin; sorumluluk bilinci ve yüklerinin haklarına oranla fazla olduğu, mesleğe sahip olmalarının hak algısı ve kullanımını olumsuz etkilediği ve mevzuattaki hak ve sorumluluklar alanında oluşabilecek problem durumlarının önüne geçilmesi için ise okul müdürlerine özel düzenlemelerin yapılması gerektiği araştırmanın önemli sonuçlarındandır.
<i>Anahtar Kelimeler:</i> Eğitim Hukuku, Okul Müdürü, Hak, Sorumluluk, Problem Durumu, Çözüm Önerisi	

PROBLEMS ENCOUNTERED BY SCHOOL PRINCIPALS WHILE FULFILLING THEIR DUTIES AND SUGGESTIONS FOR SOLUTIONS

Article Information	Abstract
Article Type	The purpose of this study is to examine the views of school principals on their rights and responsibilities according to the legislation, the problems related to their rights and responsibilities and their suggestions on the solution proposals. In the descriptive study conducted in the survey model qualitative research method was used. The study group was determined by the maximum diversity and criterion sampling method. The study group of the research, center in Rize there are 25 school principals who work in pre-school, primary and secondary education levels. In the scope of this study, a research form was formed by the researchers about the rights and responsibilities of school principals. A face-to-face interview was held with all school principals who voluntarily participated in the study. In the Findings section, the direct expressions of the research participants are given regarding the themes and sub-themes created based on the data obtained by the interview. School principals; it is seen that the responsibility consciousness and the burdens are higher than their rights, that they do not have a profession adversely affect the perception and use of rights and that the problem situations that may occur in the field of rights and responsibilities in legislation in order to need for special arrangements to be made to school principals is one of the important results of the research.
<i>Keywords:</i> Education Law, Legislation, School Principal, Rights, Problem Status, Solution Proposal	

¹ Bu makale Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalında hazırlanan, "Okul Müdürlerinin Mevzuata Göre Sahip Oldukları Hak ve Sorumluluklara İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi" adlı teze dayanmaktadır.

² Bilim Uzmanı Okul Öncesi Öğretmeni, Rize Gülbahar Hatun Anaokulu, incisadikoglu06@gmail.com, Orcid:0000-0002-3771-1063

³ Prof. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi, cem.topsakal@erdogan.edu.tr, Orcid:0000-0002-6846-8676

1. GİRİŞ

Eğitim, insanların yaşamlarını sürdürebilme becerilerini elde edebilmeleri için kendilerine sunulan değerli bir yol haritasıdır. Bu yol haritası ile adım adım gerçekleştirilen yaşam serüveninde ise her anın istenilen ve hedeflenen bir şekilde gerçekleşebilmesi için eğitimin hukuksal temelleri çerçevesinde hazırlanmış olan ve eğitimle ilgili tüm unsurlara yol gösterici niteliği taşıyacak bir eğitim hukukunun önemi büyüktür.

Eğitim hukuku; eğitim örgütlerinin yapısı ve yönetim şekli ile bu örgütlerde bulunan başta yöneticiler olmak üzere, müfettiş, öğretmen, öğrenci, veliler ve diğer tüm çalışanların haklarını ve sorumluluklarını düzenleyen ulusal ve uluslararası hukuk kurallarının tümünü kapsayan bir hukuk dalıdır (Karaman Kepenekçi ve Taşkın, 2017: 50-51).

Karaman Kepenekçi (2006) “Türkiye’de Eğitim Hukuku” adlı çalışmasında belirttiği üzere; eğitim hukukunun kaynakları anayasa, kanun, kanun hükmünde kararname, uluslararası sözleşmeler, tüzük, yönetmelik, yönerge ve genelgelerden oluşmaktadır. Eğitim hukukunun konuları eğitim kurumunun örgütlenişi, yapısı, yönetim biçimi, organlar arasındaki ilişkileri, personel, öğrencilerin temel hak ve görevlerini düzenleyen tüm hukuk kurallarını kapsamaktadır. Eğitim hukukunun ilgililerini ise öğrenci, öğretmen, müfettiş, veliler, kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşları oluşturmaktadır (Topsakal, 2015: 80).

Eğitim hukukunun temel öğeleri olarak ifade edilmekte olan haklar ve sorumluluklar, eğitimin yöneticileri ve eğitimin uygulayıcılarının bilgi sahibi olmasına olanak tanıyan mevzuat içerisinde birçok öğeyi barındırmaktadır. Eğitim kurumlarının yönetsel, hukuksal unsurlarındaki tüm çalışmaların gerçekleştirilmesinden en üst düzeyde sorumlu olan eğitim yöneticileri okul müdürleridir. Okul müdürlerinin yönetim sürecinde yönetsel ve hukuksal alanda bilgi sahibi olmaları ve bu bilgileri doğrultusunda karar verme ve bu kararların uygulanabilmesi için yetkilerini kullanabilmelerine olanak tanıyan temel kaynak ise mevzuattır. Milli eğitim mevzuatında; kanun, kanun hükmünde kararname, tüzük, yönetmelik, yönerge, bakanlık kurulu kararları, tebliğler, usul ve esaslar ile genelgeler yer almaktadır.

Eğitim hukuku ile ilgili belirtilen bilgiler ışığında eğitim hukuku hususunda; Karaman Kepenekçi ve Taşkın (2017: 5), ülkede sınırlı sayıda ve dar kapsamlı çalışmaların olması nedeniyle eğitimci, araştırmacı, akademisyen ve hukukçuların çalışmaları ile bu alana katkı sağlamaları gerektiğini belirtmektedirler. Karaman Kepenekçi (2006: 310), kapsamlı bir alana sahip olan eğitim hukuku ayrıntılı ve derinlemesine çalışmalar yapmayı gerekli kılmakla beraber çoğunlukla çalışma alanı olarak belirlenen çocuk hakları alanında, okul hukuku kapsamında okulun tüm yönetici, öğretmen, öğrenci ve veli öğelerinin hak ve sorumluluklarının yer aldığı mevcut hukuk kurallarının değerlendirilmesi ile okul hukuku dışında yer alan eğitim mevzuatı analizleri gibi konu alanlarına sahip çalışmaların gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Karaman Kepenekçi (2011: 2), okul müdürlerinin özel eğitimler ile hak ve sorumluluklarını bilmeleri ve bir hak ihlali ile karşılaştıkları durumda haklarını arayabilmeleri için gerekli olan temel hukuk bilgilerine sahip olmalarında eğitim hukuku ile birlikte eğitim hukuku eğitiminin de önemli olduğunu belirtmiştir.

Eğitim kurumlarının ve bu eğitim kurumların da gerçekleştirilecek eğitim sürecinin yönetiminin eğitim yönetimi ve eğitim hukuku ölçütlerine göre gerçekleştirilmesi ile eğitim kurumlarının vizyon ve misyonlarında yer alan amaçlarına göre gelişiminin sağlanması için okul yöneticilerine belirli hakların tanınmış olması gerekmektedir (Karaman Kepenekçi ve Taşkın, 2017: 224). Alan yazındaki eserlerde bu haklar yetki kavramı içerisinde tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumu [TDK] (2006) yetkiyi, bir görevi veya işi yasal mevzuatın verdiği olanaklara göre yürütmeyi sağlayan hak olarak tanımlamaktadır. Taymaz (2011: 58), ise yetkiyi bir örgütte görevlerin yerine getirilmesi için sorumlu kişilere verilen güç, yöneticinin örgütteki diğer çalışanların davranışlarını yönlendiren kararları verme gücü ve örgüt üyelerini örgüt amaçlarını gerçekleştirecek davranışları gösterecek biçimde yönetim gücü ifadeleri ile tanımlamıştır.

Bir eğitim kurumunun en üst düzeyde sorumlusu olan okul müdürleri birer öğretmendir. Öğretmenler, 789 sayılı Maarif Teşkilatı’na Dair Kanunun [MTDK] 12. maddesinde “Meslekte asıl olan öğretmenliktir.” ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu 43. maddesi ile “Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan bir ihtisas alanı” ifadeleri ile tanımlanmıştır. Bu ifadelerle beraber Devlet Memurları Kanunu [DMK] 34. maddesi kapsamında “Eğitim ve öğretim hizmetleri” sınıfında eğitim ve öğretim vazifesiyle görevlendirilen ve MEB “Eğitim Kurumları Yöneticilerinin Görevlendirilmelerine Dair Yönetmeliğin” ise [MEB EKYGY]. 5. maddesi ile “okul yöneticisi olarak görevlendirilmede bakanlık kadrolarında öğretmenlik görevi yapıyor olma şartını taşıyan” okul müdürleridir. Devlet Memurları Kanunu’nun 17. Maddesine göre ise “Devlet memurları, bu kanun ve kanuna dayanılarak tüzük ve yönetmeliklere göre tayin ve tespit olunup yürürlükte bulunan hükümlerin kendileri hakkında aynen uygulanmasını isteme hakkına sahiptirler.” tanımlamaları okul müdürlerinin öğretmenlerle aynı hakları olduğunu göstergesini ile yasal zeminini oluşturmaktadır. (Karaman Kepenekçi ve Taşkın, 2017: 189, METK [1973: madde 43-50]).

Devlet memurları kanunu kapsamındaki mesleki, mali, korunma, sosyal haklar ile milli eğitim mevzuatı kapsamındaki eğitim alma, kariyer, hizmet içinde yetiştirilme, yurt içinde ve yurt dışında yetiştirilme, konut hakkı ile ve sadece okul müdürlerine özgü olarak sunulan ek ders ücreti alma hakları eğitim hukukunun okul müdürlerine kazanımları olarak ifade edilebilir.

“Mesleki haklar” güvenlik, hizmet, terfi etme, izin, müracaat, şikayet ve dava açma, sendika kurma, sendikaya üye olma ve sınıf değiştirme haklarını içermekte ve Devlet Memurları Kanunu kapsamında yer almaktadır (Günday, 2012, Karaman Kepenekçi ve Taşkın, 2017: 171). “Mali haklar”, maaş ve ders görevi ücreti, yolluk, eğitim öğretim tazminatı, emekli maaşı ve emekli ikramiyesi ve yabancı dil tazminatı haklarını da içeren Devlet Memurları Kanunu kapsamındaki haklardır (Karaman Kepenekçi ve Taşkın, 2017: 183). “Korunma hakları”, isnat ve iftiralar karşı korunma hakkı ile özlük dosyası hakkını içeren ve Devlet Memurları Kanunu kapsamında yer almakta olan haklardır (Karaman Kepenekçi ve Taşkın, 2017: 183). “Sosyal haklar” ise Devlet Memurları Kanunu kapsamında yer alan emeklilik, aile yardımı ödeneği, sosyal tesis ihtiyaçlarının karşılanması, konut kredisi ve konut edinme, doğum ve ölüm yardımı haklarıdır (Karaman Kepenekçi ve Taşkın, 2017: 184).

Milli Eğitim Bakanlığı Mevzuatı [MEBM] kapsamında, “eğitim alma hakkı”, “kariyer hakkı”, “hizmet içinde yetiştirilme hakkı”, “yurt içi ve yurt dışında yetiştirilme hakkı” ve “konut hakkı” başlıkları ile okul müdürlerine tanınan hakların yer aldığı belirtilebilir (Karaman Kepenekçi ve Taşkın, 2017: 189). Milli Eğitim Temel Kanunu [METK], (1973), ile Türk milli eğitiminin düzenlenmesinde esas amaç ve ilkeler, eğitim sisteminin genel yapısı, öğretmenlik mesleği, okul bina tesisleri, eğitim araç ve gereçleri ve devletin eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluğu ile ilgili temel hükümleri bir sistem bütünlüğü içinde kapsamaktadır. Bu araştırmada yer verilen okul müdürlerinin Milli Eğitim mevzuatı kapsamında incelenecek haklarının temel çerçevesi Milli Eğitim Temel Kanunu ile belirlenmiştir.

Bir eğitim kurumunun başarısı eğitim hukukunun ve eğitim yönetiminin kapsamında yer alan iç faktörler ve dış faktörlere bağlıdır (Leithwood, 2005: 622). İç faktörler: okul müdürlerinin teknik ve kavramsal yeterlikleri, yaş ve cinsiyetleri, kıdemleri, eğitim durumları ve kişilik özellikleri gibi unsurları (Açıkgöz, 1994: 10), dış faktörler ise okul müdürlerinin sorumluluklarını içerecek şekilde belirlenmiştir (Keser, 2007: 6). Okul müdürlerinin eğitim yönetimi ve eğitim hukuku kapsamında yer alan sorumlulukları ise temel olarak eğitim kurumunu belirlenen amaçlarına ulaştırmak için yapılacak tüm faaliyetlerin yükümlülüğü üstlenmek olarak ifade edilmektedir (Cereci, 2016: 43). Okul müdürlerinin sorumluluklarına ilişkin yasal mevzuat incelendiğinde, öğretmenlik mesleğine sahip olmaları ve bir devlet memuru olmalarının neticesinde okul müdürlerinin öğretmenlerin sorumluluklarına sahip oldukları görülmektedir. (Karaman Kepenekçi ve Taşkın, 2017: 226). Eğitimde kurumlarında yöneticilik görevlerini gerçekleştiren okul müdürlerinin sorumluluklarına ilişkin özel düzenlemelere ise Devlet Memurları Kanunu (1965: madde 10) içerisinde yer verilmektedir. Devlet Memurları Kanunu ödevler ve sorumluluklar bölümünde ve amir durumda olan devlet memurlarının görev ve sorumlulukları kısmında ilgili kanun maddesi yer almaktadır. İlgili bu madde “*Amiri oldukları kuruluşlarda kanun ve mevzuatla belirli görevleri zamanında eksiksiz olarak yapmak ve yaptırmaktan, memurlarını yetiştirmekten ve onları kontrol etmektен görevli sorumludurlar.*” hükümleri ile sorumluluk alanlarını belirtmektedir.

Alan yazında, eğitim hukuku ile okul müdürlerinin yerine getirmesi gereken sorumluluklarına ilişkin farklı tanımlamaların yer aldığı görülmektedir. Bu sebeple araştırmada kapsam geçerliliğini sağlamak ve okul müdürlerinin sorumluluklarını, mevzuat kapsamında incelemek için Lashway’nin (2003) ifade ettiği okul müdürü sorumluluklarına yer verilmiştir. Mesleki etik ile yerine getirilmesi öngörülen; eğitim öğretim etkinlikleri ile öğrenci ve personel işleri ile mali işler, fiziksel ortam ve okul çevre ilişkileri ve okul geliştirme alanlarındaki görev tanımlamaları bu araştırmada okul müdürü sorumlulukları kavramını açıklamaktadır.

Okul müdürlerinin sorumlulukları, 2000 yılı Ocak ayında yayınlanan 2508 sayılı Tebliğler Dergisi [TD] ile her eğitim kademesinde (okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim) görev yapmakta olan okul müdürleri için özel olarak belirlenmiştir.

2508 sayılı Tebliğler Dergisi ile okul müdürlerinin eğitim öğretim etkinlikleri sorumlulukları;

- Milli Eğitim Temel Kanunu ile belirlenen ilke ve amaçlarla, okulun özel amaçlarını gerçekleştirmek için çalışma planları yapma,
- Okulun bütün çalışmalarını eğitim paydaşlarıyla iş birliği yaparak öğretim yılından önce planlamak ve düzenleme,
- Ders dışı eğitici, sosyal, kültürel ve sportif etkinlikler, milli gün ve haftalara ilişkin faaliyetlerin düzenli ve etkili bir şekilde yürütülmesini sağlama,
- Okuldaki rehberlik hizmetlerine başkanlık etme,
- Diploma, öğrenim durumu ve öğrenci belgesi ile resmi yazıları imzalama ve onaylama,

- Nöbet defterlerinin kontrolü ile nöbetlerin titizlikle tutulmasını sağlama,
- Rutin işleri standartlaştırma (Cereci, 2016: 72).

2508 sayılı Tebliğler Dergisi ile okul müdürlerinin öğrenci ve personel işleri ile mali sorumluluklar alanında yer alan sorumlulukları;

- Öğrenci dosyalarının düzenli tutulmasını ve korunmasını sağlama,
- Özel eğitilmiş öğrencilerin eğitimi ile ilgili tedbirleri alma,
- Personelin görev alanlarında yapılan iş bölümü çerçevesinde, işlemlerin yürütülmesi ile koordinasyon, rehberlik faaliyetlerini yürütme,
- Öğretmenlerin mesleki alanda yetişmelerini teşvik etme, yeteneklerine göre iş başında yetişmelerini sağlama,
- Göreve gelemeyen öğretmenin yerine eğitim hizmetlerinin aksamaması için görevlendirme yapma
- Okulun ayniyat ve bütçe işlemlerinin mevzuata göre yapılmasını sağlama,
- Ödenekleri yerinde harcanması işlemini titizlikle yapmak (Cereci, 2016:74-78).

2508 sayılı Tebliğler Dergisi ile okul müdürlerinin fiziksel ortam ve okul çevre ilişkileri sorumlulukları;

- İnsan, maddi, zaman ve mekan unsurlarını verimli kullanma için okulun tesislerini ve tüm araç gereçleri eğitim hizmetine hazır bulundurma,
- Okul bina ve tesisleri ile ders araç gereçlerinin bakımı, temizliği, düzeni, korunması ve güvenliği için gereken tedbirleri alma,
- Demirbaşın personele devir ve teslim işlemlerini yapma,
- Okulun kültür ve eğitim merkezi olduğu ilkesi ile çevre ile ilişki kurmasını ve velilerle iş birliğini sağlama,
- Eğitim faaliyetini plânlamada çevrenin ihtiyacını göz önünde bulundurma,
- Eğitim kurumunun dış öğeleri ile iş birliği içinde çalışmak, (Cereci, 2016: 79-81).

2508 sayılı Tebliğler Dergisi ile okul müdürlerinin okul geliştirme sorumlulukları alanındaki sorumlulukları;

- Okulun gelişim hedefleri ile stratejik plânlamaları ve okul gelişim planını hazırlama ve bu planların hayata geçirilmesini sağlama,
- Okulda öğrenen birey ve öğrenen kurum felsefesinin yerleşmesini sağlayıcı tüm tedbirleri alma,
- Personelin eğitim ihtiyaçlarını tespit etme ve personelin yetiştirilmesi ile ilgili gerekli tedbirleri alma ve hizmetleri sağlamak, (Cereci, 2016: 83) şeklinde sıralanmıştır.

Eğitim yöneticisi olan okul müdürlerinin, mevzuat ve kanun kapsamında kendilerine tanınmış olan birçok sorumluluğun var olması durumu sorumlulukların yerine getirilmesinde yaşanan problem durumları görüşlerinin ortaya konmasının önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Okul müdürlerinin mevzuat ve kanun kapsamında yer alan sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için ise kendilerine verilmiş olan haklar bulunmaktadır. Bu hakları kullanmada karşılaşılan problem durumlarına ilişkin çözüm önerilerinin ortaya konması aynı derecede öneme sahip olmaktadır. Ancak gerçekleştirilen bilimsel çalışmalarda hak konusunun sorumluluk konusuna oranla daha az nitelikte yer verildiği görülmektedir. Bu nedenle ile okul müdürlerinin sahip oldukları haklarını kullanırken yaşadıkları problem durumlarının neler olduğu ve bu problem durumlarının nasıl çözülebileceğine ilişkin okul müdürlerinden alınan önemli çözüm önerisi görüşlerinin de ortaya çıkarılması ve tartışılması gerekmektedir.

Karaman Kepenekçi'nin (2006: 310), "Türkiye'de Eğitim Hukuku" adlı değerli araştırmasında da belirttiği üzere eğitim hukuku alanı geniş kapsamlı ve ayrıntılı çalışma yapılmasını gerektiren bir alandır. Okulun öğelerinden olan eğitim yöneticilerinin hak ve sorumluluklarını düzenleyen mevcut hukuk kurallarının değerlendirilebileceği çalışmaların yapılabileceği önerisi ise bu araştırmanın şekillenmesine büyük katkı sağlamıştır.

Bu çalışmada, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı eğitim kurumlarında görev yapmakta olan okul müdürlerinin; görevlerini yerine getirirken mevzuata göre sahip oldukları hakları kullanma ve sorumlulukları yerine getirme durumlarında karşılaştıkları problem durumlarına ilişkin çözüm önerileri görüşlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda ise aşağıda yer alan alt amaçlar oluşturulmuştur.

Okul müdürlerinin;

1. 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu ve Milli Eğitim Mevzuatı kapsamında sahip oldukları;

1.1. Mesleki haklar

1.2. Mali haklar

1.3. Korunma haklar

1.4. Sosyal haklar

1.5. Eğitim alma hakkı

1.6. Kariyer hakkı

1.7. Hizmet içinde yetiştirilme hakkı

1.8. Yurt içi ve yurt dışında yetiştirilme hakkı

1.9. Konut haklarını kullanmada karşılaşılan problem durumlarına ilişkin çözüm önerileri nelerdir?

2. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ve Milli Eğitim Mevzuatı ile sahip oldukları;

2.1. Eğitim öğretim etkinlikleri sorumlulukları

2.2. Öğrenci ve personel işleri ile mali işler sorumlulukları

2.3. Fiziksel ortam ve okul çevre ilişkileri sorumlulukları

2.4. Okul geliştirme sorumlulukları yerine getirmede karşılaşılan problem durumlarına ilişkin çözüm önerileri nelerdir?

2. YÖNTEM

Okul müdürlerinin görüşlerinin olduğu haliyle betimlendiği bu araştırma tarama modelinde bir çalışmadır. Araştırmanın tarama modelinde yapılmasının temel nedeni var olan durumun olduğu haliyle betimlenmesidir. Tarama modeli araştırmalarının geçmişte olan veya halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırmalar olduğu ifade edilmektedir (Karasar, 2004: 77).

Araştırma nitel araştırma yöntemine göre yapılandırılmıştır. Araştırmanın nitel araştırma yöntemlerine uygun olarak yapılandırılmasındaki amaç ise var olan durumla ilgili derinlemesine bir betimleme yapmaktır. Nitel araştırmalar; derin ve ayrıntılı konular ile ilgili olarak az sayıda kişi veya durum üzerinde çok ve detaylı bilgi edinilmesine olanak tanıyan araştırmalardır (Patton, 2014: 14). Gözlem, görüşme ve döküman analizi gibi nitel veri yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmalar olarak ifade edilen nitel araştırmalar (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 39) kapsamında gerçekleştirilen bu araştırmada ise okul müdürü görüşleri nitel veri yöntemlerinden biri olan görüşme ile elde edilmiştir. Bu kapsamda araştırmada nitel araştırma desenlerinden; durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışmasıyla araştırma konusunun analitik, yorum bilimsel ve organik yöntemlerle araştırılmasına olanak tanınır (Stake, 2005: 445).

Nitel araştırmalarda derinlemesine analiz edilen küçük örneklemeler ile çalışılır ve bu örneklemeler ise “amaçlı örneklem” yöntemleri ile belirlenir (Miles & Huberman, 2016: 27). Bu araştırmanın çalışma grubu; bulguların güvenilirliğini artırmak amacı doğrultusunda “çoklu durum örneklem” (Miles & Huberman, 2016: 29) yoluna gidilerek amaçlı örneklem stratejilerinden ölçüt örneklem ve maksimum çeşitlilik örneklem stratejileri ile belirlenmiştir (Patton, 2014: 243). Ölçüt örneklem kapsamında okul müdürlerinden oluşan çalışma grubu için “araştırmaya katılmaya gönüllü olma” ile “merkeze bağlı eğitim kurumlarında görev yapma” ölçütleri belirlenmiştir. Maksimum çeşitlilik örneklemesi doğrultusunda ise tüm eğitim kademeleri esas alınarak görüşme yapılacak okul müdürleri çalışma grubu oluşturulmuştur. Hedef evreni temsil etme durumu ve sorumluluk alanlarındaki özel farklılıklar nedeniyle bu araştırmanın çalışma grubunda 2018-2019 eğitim öğretim yılında Rize il merkezinde (2) anaokulu, (2) ilkokul, (3) ortaokul, (8) ilkokul ve ortaokul, (1) imam hatip ortaokulu, (4) Anadolu lisesi, (1), sosyal bilimler lisesi, (2) mesleki ve teknik Anadolu lisesi ve (2) Anadolu imam hatip lisesinde görev yapmakta olan 25 okul müdürü yer almıştır.

Nitel araştırmalar; derinlemesine açık uçlu görüşmeler, doğrudan gözlemler ve dökümanlar aracılığı ile nitel verilere ulaşılmasına olanak tanır (Patton, 2014: 4). Bu araştırmada ise okul müdürlerinin mevzuata göre sahip oldukları hakları kullanırken ve sorumlulukları yerine getirirken karşılaştıkları problem durumlarına çözüm önerilerine ilişkin derinlemesine görüşlerinin alınması amacı doğrultusunda ilgili verilere görüşme ile ulaşılmıştır.

Araştırma, araştırmacı tarafından belirlenen odak konu olan okul müdürlerinin mevzuata göre sahip oldukları hak ve sorumluluklarına ilişkin; iyi derece odaklanmış sorulara yer verilmesi, katılımcıların kendilerine ayrılan süreleri verimli olarak kullanmalarına olanak tanınması ve katılımcı cevaplarının karşılaştırma kolaylığının bulunması (Patton, 2014: 346) faktörleri göz önünde bulundurularak standartlaştırılmış açık uçlu görüşme formları aracılığı ile gerçekleşen görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın görüşme formu hazırlanırken Prof. Dr. Yasemin Karaman Kepenekçinin de kaleme aldığı (2017) “Eğitim Hukuku” adlı eser ile değerli görüş ve önerilerinden geniş ölçüde yararlanılmıştır.

Okul müdürleri ile yapılan görüşmeler bir saat (altmış dakika) ile iki buçuk saat (yüz elli dakika) zaman aralıklarında gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen görüşmelerin tümü not tutma ile kayıt altına alınmıştır. Patton’ a göre (2014:383), not tutma, kayda değer veriler hususunda geri bildirim sağlayarak görüşmelerin hızını ayarlama ve kişilerde önemli bir şeyler söylendiği itibarının oluşmasında etkili bir teknik olarak ifade edilmektedir. Tüm görüşmeler ayrıca Microsoft Word programı ile kayıt altına alınmış ve bu verilerin transkriptleri yüz yirmi beş (125) sayfalık veri setini oluşturmuştur. Betimsel analiz süreci bu süreç içerisinde gerçekleştirilmiştir.

Veri toplama sürecinde elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Patton’ a göre (2014: 453) içerik analizi, hacimli nitel bir materyali ele alarak temel tutarlılıklar ve anlamları belirlemek için bir nitel veri indirgeme ve anlamlandırma çabası girişimi olarak ifade edilmektedir. Bu araştırma verilerinin içerik analizine tabi tutulmasının nedeni, görüşme süreci sonucunda elde edilen kapsamlı verilerin birbirine benzer özellikteki temalar altında bir araya getirilerek düzenli bir içerikle sunulmasına olanak sağlamasıdır. Araştırmanın içerik analizi Cresweel’in (2016: 182) içerik analizi aşamaları çerçevesinde; verileri düzenleme okuma ve hatırlatıcı notlar alma, kodlardaki ve temalardaki verileri betimleme, sınıflandırma, verileri yorumlama ve sunma ile görselleştirme süreçlerine yer verilmiştir.

İçerik analizin betimsel analizle özetlenerek yorumlanan verilerin, daha derin bir işleme tabi tutulmalarının ardından verilerden betimsel bir yaklaşım ile fark edilemeyecek kavramlar, kodlar ve temalar keşfedilmesini sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 259-216). Bu çalışmada yer almış olan temalar ve alt temalar araştırmanın amaçlarına paralel olarak belirlenmiştir.

Araştırmaya katılım gösteren okul müdürü görüşlerinin dağılımının frekans (f) ve yüzde (%) değerleri hesaplanmış ve tablolar haline getirilmiştir, bu tablolar ise bulgular bölümünde görsel ve ayrıntılı olarak sunulmuştur. Araştırmada elde edilen bulguların sunulması ve desteklenmesi amacı ile katılımcıların görüşlerine görüşme belgelerinden katılımcıların kendi ifadelerinin yansıtıldığı doğrudan alıntılar ile yer verilmiştir.

Bu araştırma kapsamında çalışma grubu araştırmanın amacı ve gizliliği hususunda bilgilendirilmiş, gönüllü olarak katılım sağlayan okul müdürleri ile okul müdür odalarında bireysel ve geniş kapsamlı görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Maksimum çeşitlilik içeren çalışma grubundan elde edilen araştırma verileri kavramsal çerçeve ile uyumlu olmakla beraber araştırma sorusu ile tutarlılık göstermektedir. Gerçekleştirilen bu çalışmalarla araştırmanın geçerliliği sağlanmaya çalışılmıştır.

Nitel veri analizinde güvenilirlik çalışmaları kapsamında inandırıcılığın ve tutarlılığın sağlanabilmesi ise kodlayıcılar arasında uzlaşmanın sağlanması ile mümkün olmaktadır. (Creswell, 2017: 200). Güvenirliğin sağlanması amacıyla ise verilerin analiz süreçleri düzenli olarak kontrol edilmiştir. Bu araştırma kapsamında araştırma verilerinin analiz edilmesinin sonucunda akademisyenlerden, okul müdürlerinin görüşlerine ilişkin oluşturulan tema ile alt temaların dağılımlarını incelenmesi ve alt temaların temalara uygunluğunun kontrol edilmesi istenmiştir.

Çalışmanın güvenilirlik hesaplaması için Miles ve Huberman’ın (2016: 64) önermiş olduğu güvenilirlik formülü kullanılmıştır.

$$\text{Buna göre: Güvenirlik} = [\text{Görüş Birliği} / (\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş ayrılığı})] \times 100$$

Miles ve Huberman’a göre (2016: 64), araştırmacı dışında bir kişinin içerik analizi gerçekleştirmesi ile her iki sonucun karşılaştırılması sonrası %80 oranında bir fikir birliğinin sağlanması kodlamanın güvenilirliğini gösterecektir. Söz konusu formüle göre üst temalara ilişkin [1.00=13(13+0)], temalara [1.00 =35(35+0)] ve alt temalara ilişkin [.93=149(149+10)] hesaplanan değerlere göz önüne alındığında iki akademisyen ve araştırmacı analiz sonuçlarının birbiriyle uyduğu görülmektedir. Miles ve Huberman uzlaşma yüzdesinin %80’in üstünde bir değer güvenilir olduğunu belirtmektedir. Bu veriler doğrultusunda nitel veri analizi sonucunda güvenilir bir sonuca ulaşıldığı görülmektedir.

3. BULGULAR

Araştırmaya katılan okul müdürlerinin Devlet Memurları Kanunu ve Milli Eğitim Mevzuatı ile sahip oldukları haklara ilişkin görüşlerinin veri analizi sonucunda ortaya çıkan sınıflamalar doğrultusunda “Mesleki Haklara İlişkin Çözüm Önerileri”, “Mali Haklara İlişkin Çözüm Önerileri”, “Eğitim Alma Hakkına İlişkin Çözüm Önerileri”, “Sosyal Haklara İlişkin Çözüm Önerileri”, “Yurt Dışında Eğitim Alma Hakkına İlişkin Çözüm Önerileri” alt boyutları ile sunulmuştur.

Okul müdürlerinin Devlet Memurları Kanunu ve Milli Eğitim Mevzuatı ile sahip oldukları sorumluluklara ilişkin görüşleri ise veri analizi sonucunda ortaya çıkan sınıflamalar doğrultusunda “Personel İşleri Sorumlulukları Çözüm Önerileri”, “Mali İşler Sorumlulukları Çözüm Önerileri”, “Okul Geliştirme Sorumlulukları Çözüm Önerileri”, “Öğrenci İşleri Sorumlulukları Çözüm Önerileri”, “Eğitim Öğretim Sorumlulukları Çözüm Önerileri” ve “Fiziksel Ortam Sorumlulukları Çözüm Önerileri” alt boyutlarında sunulmuştur.

Devlet Memurları Kanunu ve Milli Eğitim Mevzuatına göre okul müdürlerinin sahip oldukları hakları kullanmada karşılaşılan problem durumlarına ilişkin çözüm önerileri görüşlerine Tablo 1’de yer verilirken, okul müdürlerinin Devlet Memurları Kanunu ve Milli Eğitim Mevzuatına göre sahip oldukları sorumluluklarını yerine getirmede karşılaşılan problem durumlarına ilişkin çözüm önerileri görüşlerine ise Tablo 2’de yer verilmiştir. Okul müdürlerinin Devlet Memurları Kanunu ve Milli Eğitim Mevzuatı ile sahip oldukları hakları kullanma ve sorumluluklarını yerine getirmede karşılaşılan problem durumlarına ilişkin genel çözüm önerileri görüşlerine ise “Mevzuata Yönelik Çözüm Önerileri” ve “Okul Müdürlerine Yönelik Çözüm Önerileri” alt boyutları ile Tablo 3’te yer verilmiştir.

Tablo 1: Okul Müdürlerinin Devlet Memurları Kanunu ve Milli Eğitim Mevzuatı ile Sahip Oldukları Hakları Kullanmada Karşılaşılan Problem Durumlarına İlişkin Çözüm Önerileri

Tema	Üst Tema	Alt Tema	Katılımcılar	Frekans (f)*	Yüzde (%)*
Okul Müdürlerinin Haklarına İlişkin Problem Durumlarına İlişkin Çözüm Önerileri	Mesleki Haklara İlişkin Çözüm Önerileri	Müdürlerin izin alma ve verme hakkı iyileştirilmeli	OM8,OM12,OM21	3	20,0
		Müdür görevlendirmesinde güvenlik hakkı korunmalı	OM5,OM23	2	13,3
		Sendikalar güçlendirilmeli	OM17	1	6,7
	Mali Haklara İlişkin Çözüm Önerileri	Müdürlerin aylık maaş hakları iyileştirilmeli	OM5,OM17,OM18,OM23	4	26,6
	Eğitim Alma Hakkına İlişkin Çözüm Önerileri	Okul müdürlerine özel eğitim olanakları verilmeli	OM5,OM8,OM21	3	20,0
	Sosyal Haklara İlişkin Çözüm Önerileri	Emeklilik kanunu iyileştirmesi yapılması	OM8	1	6,7
	Yurt Dışında Eğitim Hakkına İlişkin Çözüm Önerileri	Okul müdürlerine özel yurt dışı eğitim imkanı verilmeli	OM5	1	6,7
	Toplam			15	%100

(N=25) (*Görüş sıklığını belirtmektedir.) (*Kimi okul müdürleri birden fazla görüş bildirmiştir.)

Tablo 1 incelendiğinde, okul müdürlerinin devlet memurları kanunu ve milli eğitim mevzuatı ile sahip oldukları haklarını kullanırken karşılaştıkları problem durumlarına ilişkin oluşturulan “okul müdürlerinin haklarına ilişkin problem durumlarına çözüm önerileri” temasının beş üst tema ve toplam yedi alt temada olduğu görülmektedir. İlk üst tema olan “mesleki haklara ilişkin çözüm önerileri” (f=6) üç alt tema ile en yüksek frekans değerini temsil ederken, “sosyal haklara ilişkin çözüm önerileri” ve “yurt dışında eğitim hakkına ilişkin çözüm önerileri” (f=1) bir alt tema ile en düşük frekans değerini temsil etmektedir.

Okul müdürlerinin devlet memurları kanunu ve milli eğitim mevzuatı ile sahip oldukları mesleki haklara ilişkin çözüm önerileri görüşleri incelendiğinde “müdürlerin izin alma ve verme hakkı iyileştirilmeli” (f=3) alt temasının üç okul müdürünün görüşü ile en yüksek frekans değerine sahip olduğu görülmektedir.

“İdarecilerin yaz tatilinde ücretli izinli sayılması durumu olmamalıdır. Tatile ihtiyacımız olmaktadır ama birçok idareci yaz tatilinde ücret alamayacağı için tatile çıkmak istememektedir. Okul müdürleri yaz tatilinde ücretsiz izin hakkına sahip olmalıdırlar.” (OM8)

“Amirin izin verme hakkının olması.” (OM21)

Mesleki hakları kullanmada problem durumlarına ilişkin çözüm önerileri incelendiğinde “müdür görevlendirmesinde güvenlik hakkı korunmalı” (f=2) alt temasının en yüksek ikinci frekans değerine sahip olduğu görülmektedir.

“Herhangi bir siyasi veya sosyal baskıdan dolayı idarecilik görevi kişinin elinden alınmamalı.” (OM5)

“Önümüzü görebilme adına kadro verilmesi gerekiyor.” (OM23)

Okul müdürlerinin sahip oldukları mesleki haklara ilişkin çözüm önerileri görüşlerinin yer aldığı “sendikalar güçlendirilmeli” (f=1) alt temasının ise bir okul müdürünün görüşü ile en düşük frekans değerine sahip oldukları görülmektedir.

“Öğretmenlere verilen sendika hakkı, dernek değil de gerçek sendika olmalı. Sendikalar hükümetlerden haklarımızı alabilecek güçte olmalı. Sendikanın güçlü olması, hak araması, haklarını sosyal alanda da alması çok önemli. Son olarak biz eğitim ordusunu ne kadar önemsersek ve ekonomik olarak güçlendirirsek öğretmenler de güçlenir.” (OM17)

Mali haklara ilişkin okul müdürlerinin çözüm önerileri incelendiğinde “müdürlerin aylık maaş hakları iyileştirilmeli” (f=4) alt temasının üç okul müdürü görüşü ile temsil edildiği görülmektedir.

“Öğretmenlerin bir müdürden fazla maaş almalarının önü kapatılmalı. Yöneticilerin maaşı yüksek olmalıdır.” (OM5)

“...İkinci bir iş yapma durumunda olmadan mali olarak özlük hakları olarak güçlendirilmelidir. Hayatlarını idam ettirebilmeleri için ikinci bir işe gerek duymayacakları ücret hakları olmalı.” (OM17)

“Ek ders olarak değil maaş olarak ödeme yapılmalı. Hafta sonu görevleri de ayrıca ücretlendirilmelidir.” (OM23)

Okul müdürlerine tanınan eğitim alma hakkına ilişkin çözüm önerileri görüşleri incelendiğinde “okul müdürlerine özel eğitim olanakları verilmeli” (f=3) alt temasının da üç okul müdürü görüşüne sahip olduğu görülmektedir.

“Yöneticilik, mevzuat ile ilgili milli eğitim tarafından okul müdürlerine özel eğitimler verilmeli ve bu eğitimleri alanında uzman kişiler vermeli.” (OM8)

“Soruşturma teknikleri dersinin verilmesi. Öğretim programlarının tüm sınıf seviyelerine göre idarecilere öğretilmesi. Mevzuatla ilgili hizmet içi eğitimlere yöneticilerin alınması.” (OM21)

Okul müdürlerinin sahip olduğu sosyal haklara ilişkin çözüm önerileri görüşleri incelendiğinde “sosyal haklara ilişkin çözüm önerileri” (f=1) alt temasının ise bir okul müdürü görüşü ile temsil edildiği görülmektedir.

“Emeklilik yaşı uzatılmamalı.” (OM8)

Yurt dışında eğitim hakkına ilişkin okul müdürlerinin çözüm önerileri incelendiğinde ise bir okul müdür görüşü ile “okul müdürlerine özel yurt dışı eğitim imkanı verilmeli” (f=1) alt temasının temsil edildiği görülmektedir.

“...Yurt dışında da farklı eğitim sistemlerini gözlemleyebilmeleri için gezmesi ve görmesi gerekmektedir çünkü ancak bu şekilde daha farklı eğitim sistemlerine tanıklık ederek eğitim yaşantılarını zenginleştirebilmelerine de olanak tanınacaktır.” (OM5)

Tablo 2: Okul Müdürlerinin Devlet Memurları Kanunu ve Milli Eğitim Mevzuatı ile Sahip Oldukları Sorumluluklarını Yerine Getirirken Karşılaşılan Problem Durumlarına İlişkin Çözüm Önerileri

Tema	Üst Tema	Alt Tema	Katılımcılar	Frekans (f)*	Yüzde (%)*
Okul Müdürlerinin Sorumluluklarına İlişkin Problem Durumlarına Çözüm Önerileri	Personel İşleri Sorumlulukları Çözüm Önerileri	Eğitim personeli özel eğitimlere tabi tutulmalı	OM1,OM7,OM8,OM10, OM11,OM12,OM23	7	19,4
		Personel performansı ölçümü kriterlerle yapılmalı	OM13,OM15,OM19,OM21	4	11,1
		Okullara yardımcı personel kadrosu verilmeli	OM1,OM7,OM11,OM24	4	11,1
		Müdürlere eğitim personelinin seçme yetkisi verilmeli	OM4,OM5,OM9	3	8,4
	Mali İşler Sorumlulukları Çözüm Önerileri	Müdürlere bütçe desteği ve yetkisi verilmeli	OM3,OM7,OM11,OM15, OM22,OM23,OM24	7	19,4
		Okul aile birliği güçlendirilmeli	OM5,OM10	2	5,6
	Okul Geliştirme Sorumlulukları Çözüm Önerileri	Müdürlere proje yetkisi ve desteği verilmeli	OM1,OM3,OM17,OM22	4	11,1
	Öğrenci İşleri Sorumlulukları Çözüm Önerileri	Aileler çocukların eğitimine olumlu destek için eğitilmeli	OM2,OM4,OM10	3	8,3
	Eğitim Öğretim Sorumlulukları Çözüm Önerileri	Eğitim devamlılığı için joker öğretmen uygulaması yapılmalı	OM1	1	2,8
	Fiziksel Ortam Sorumlulukları Çözüm Önerileri	Müdürlere okul onarımında bütçe veya iş temini yapılmalı	OM1	1	2,8
Toplam				36	%100

(N=25) (*Görüş sıklığını belirtmektedir.) (*Kimi okul müdürleri birden fazla görüş bildirmiştir.)

Tablo 2 incelendiğinde, okul müdürlerinin devlet memurları kanunu ve milli eğitim mevzuatı ile sahip oldukları sorumluluklarını yerine getirirken karşılaştıkları problem durumlarına ilişkin çözüm önerileri ile oluşan “okul müdürlerinin sorumluluklarına ilişkin problem durumlarına çözüm önerileri” temasının altı üst tema ve toplam on altı tema ile bir araya geldiği görülmektedir. İlk üst tema olan “personel işleri sorumlulukları çözüm önerileri” (f=18) dört alt tema ile en yüksek, “eğitim öğretim sorumlulukları çözüm önerileri” ve “fiziksel ortam sorumlulukları çözüm önerileri” (f=1) temaları ise birer alt tema ile en düşük frekans değerini temsil etmektedir.

Okul müdürlerinin devlet memurları kanunu ve milli eğitim mevzuatı ile sahip oldukları sorumluluklardan personel işleri sorumluluklarına ilişkin çözüm önerileri görüşleri incelendiğinde “eğitim personeli özel eğitimlere tabi tutulmalı” (f=7) alt teması en yüksek frekans değeri ile önemli bir değere sahip olmaktadır.

“Eğitimde başarısızlığı konuşurken verileri çok iyi görmek gerekir. Biz öğretmenler ile eğitim yapıyoruz. Öğretmelerin hizmet içi eğitimlerle de çok iyi eğitilmesi gerekmektedir.” (OM10)

“Öğretmenlerin; velilerle olan iletişim bozuklukları, verilen emirleri yerine getirmeme durumları, plana uygun ders işlenmemesi, derse geç gelme veya dersten erken çıkma, öğretmenler arası dargınlık ve iletişim bozuklukları,

ekip çalışmasına uyum sağlayamama ve öğrencilere karşı yaklaşım gibi önemli hususlarda eğitimi ve yetiştirilmesi gerekliliği.” (OM12)

Personel işleri sorumluluklarına ilişkin okul müdürlerinin çözüm önerilerinde en yüksek ikinci frekans değerine yedi okul müdürünün görüşünü alan “personel performansı ölçümü kriterlerle yapılmalı” (f=4) ve “okullara yardımcı personel kadrosu verilmeli” (f=3) alt temalarının sahip olduğu görülmektedir.

“Gönüllü olanlar çalışıp, gönülsüz olanlar da çalışıyor gibi gözükmeleler. Gerçek performans ölçütlerinin olduğu bir eğitim ve eğitimci anlayışı ile devam etmeliyiz.” (OM15)

“Okullara yeterli miktarda ve daimi olarak personel verilmesini sağlamak. Yönetmelik veya kanunlarla personeli koruyucu ciddi önlemler almak.” (OM7)

Personel işleri sorumluluklarına ilişkin okul müdürlerinin çözüm önerileri incelendiğinde en düşük frekans değerine ise “müdürlere eğitim personelini seçme yetkisi verilmeli” (f=3) alt temasının sahip olduğu görülmektedir.

“Rize’de gerek idareci ve gerekse öğretmenler açısından nitelikli ve atama usulü ile değil de beceri ve deneyimlere göre özel olarak belirlenen öğretmen kadrosu ile oluşturulan bir okul daha olduğumu düşünmüyorum. Okul idarecileri kendi kadrolarını kendileri de belirleyebilmelidir. Ben okulda kendimi bir idareci olarak görüyorum ama tüm kadromla ben birim. Onlara değer veriyorum, onlarla eğitim ile ilgili her alanda beraber olmaya özen gösteriyorum ve sevilen bir idareci olduğum için bunu başardığımı, başarımızın da bu şekilde gerçekleştiğini ve büyüdüğünü düşünüyorum.” (OM4)

Okul müdürlerinin devlet memurları kanunu ve milli eğitim mevzuatı ile sahip oldukları sorumluluklardan mali işler sorumluluklarına ilişkin çözüm önerileri görüşleri incelendiğinde “müdürlere bütçe desteği ve yetkisi verilmeli” (f=7) alt temasının en yüksek frekans değeri ile ilgili üst temada önemle temsil edildiği görülmektedir.

“Maddi anlamda düşündüklerimizle beraber hayal ettiklerimizi yerine getirebileceğimiz olanaklara bolca ihtiyacımız bulunmaktadır. Yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri eğitime ve eğitim kurumlarına destek vererek yükümüzü hafifletebilirler.” (OM3)

“Kurumların %100 bütçeleri olmak zorundadır. Bütçeyi kurumlar okul aile birliği marifeti ile harcamak zorunda kalmalıdır. ‘... sayıda öğrencinin okullara teslim edilmesi söz konusu ama bütçe teslim etmede güvensizlik hissedilmesi çok düşündürücü’ Okullar sürekli harcama yapılan ve yenilenmesi gereken alanlara sahip kurumlardır...” (OM15)

Mali işler sorumluluklarına ilişkin okul müdürlerinin çözüm önerileri görüşleri incelendiğinde iki okul müdürünün görüşü ile en düşük frekans değerine sahip olan “okul aile birliği güçlendirilmeli” (f=2) alt temasının sahip olduğu görülmektedir.

“Okul aile birliği güçlendirilmelidir. İdarecilerin işi sadece eğitim sürecini ve eğitimin unsurlarını yönetmek olmalı, bütçe sıkıntılarını bu süreçte kendilerine dert haline getirmelerine olanak tanınmamalıdır.” (OM5)

Okul müdürlerinin devlet memurları kanunu ve milli eğitim mevzuatı ile sahip oldukları sorumluluklardan okul geliştirme sorumluluklarına ilişkin çözüm önerileri görüşleri incelendiğinde “müdürlere proje yetkisi ve desteği verilmeli” (f=4) alt temasının sahip olduğu frekans değeri ile üst temada önemli değerde ve tek olarak temsil edildiği görülmektedir.

“Farklı bakanlıklarla ortak projeler yürütülmesi konusunda planlama yapabilmek ve proje planlama yetkimiz yok. Örneğin Gençlik ve Spor Bakanlığı ile kapsamlı projeler kapsamında yaz kampları, doğa sporları gibi aktivite ve projeler düzenleme yetkimiz olabilir. Biz sadece bakanlıklar tarafından düzenlenen farklı etkinliklere katılım sağlayabiliyoruz.” (OM22)

Öğrenci işleri sorumluluklarına ilişkin okul müdürlerinin çözüm önerileri görüşleri incelendiğinde ise “aileler çocukların eğitimine olumlu destek için eğitilmeli” (f=3) alt temasının da sahip olduğu frekans değeri ile üst temada önemli değerde ve tek olarak temsil edildiği görülmektedir.

“... öğrenciye sahip bir okul olarak; velilerin -burada sadece birtakım velilerden bahsediyorum- çocuklarıyla daha çok ilgilenmesi gerekmektedir. Eğitimin kaliteli bir şekilde gerçekleştirilebilmesi ve akademik başarının devam edebilmesi için bu husus önemli. Velilerin isteğe bağlı veya zorunlu olarak eğitim alabilmelerine olanak tanıyacak veli eğitimleri düzenlenebilir. ... her veli kendi imkanları doğrultusunda kendi çocuğuna belirli olanakları sunabilmektedir. Başarı oranımızın yüksek olmasına rağmen öğrencilerimizin hala %30’luk bir bölümü ile ailelerinin daha çok ilgilenmesi gerektiğini ve bu çocukların da kendi eğitimleri için daha çok çaba harcamaları gerektiğini düşünmekteyiz.” (OM2)

Okul müdürlerinin devlet memurları kanunu ve milli eğitim mevzuatı ile sahip oldukları sorumluluklardan eğitim öğretim sorumlulukları çözüm önerileri görüşleri incelendiğinde “eğitim devamlılığı için joker öğretmen uygulaması yapılmalı” (f=1) alt temasının ve fiziksel ortam sorumlulukları çözüm önerileri görüşleri incelendiğinde ise “müdürlere okul onarımında bütçe veya iş temini yapılmalı” (f=1) alt temasının bir okul müdürü görüşü ile ilgili üst temada temsil edildikleri görülmektedir.

“Herhangi bir sebeple göreve gelemeyen öğretmenlerimizin yerine joker öğretmenlerin görevlendirilmesinin sağlanarak eğitimde devamlılık sağlanmalıdır...Eğitimin tüm çocuklar açısından aynı şekilde devam etmesinin sağlanmasında öğretmenlerin yerine görevlendirilecek öğretmenlerimiz bulunmamaktadır... Milli Eğitim de joker öğretmen sisteminin uygulanması ile bir telefon ile öğretmeni izinli veya raporlu olan sınıfımızın eğitime devam etmesini sağlayabileceğiz. Avrupa’da uygulanan bu sistemde deneyimli birçok eğitimci joker öğretmen olarak görevlendiriliyor, ihtiyaç durumunda telefon ile iletişim sağlanarak eğitimcilerin hem mesleki deneyimlerini artırması sağlanıyor hem de çocukların eğitim yaşantılarında eksikliklerin oluşmamasının yanı sıra tecrübeli bir eğitimci ile zengin bir eğitim yaşantısına sahip olabiliyorlar.” (OM1)

“Okulların fiziksel mekan, bakım ve onarımlarının, tadilatlarının Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki “Bakım ve Onarım Teknik Servisleri” ekipleri tarafından gerçekleştirilmesi. Örneğin ÇAYKUR’un bünyesinde barındırdığı teknik servis, bu kuruluşlarda oluşan tüm bakım ve onarımlar ile ilgilenebilecek bir altyapıya sahiptir. Bunun gibi bir teknik servisin belediye veya bakanlık bağlantılı bir yapı ile okullarımız için Milli Eğitim’de var olması, herhangi bir bakım, onarım ve arıza durumunda okulun maddi sorumluluğunu ortadan kaldıracaktır çünkü bu işler için büyük maddi sorumluluk yükleri ortaya çıkmakta ve eğitimin işleyişinde aksaklığın ortaya çıkmasını engelleyerek güvenli ve kaliteli eğitim süreçlerinin gerçekleşmesine imkan tanıyacaktır.” (OM1)

Tablo 3: Okul Müdürlerinin Devlet Memurları Kanunu ve Milli Eğitim Mevzuatı ile Sahip Oldukları Hakları Kullanma ve Sorumluluklarını Yerine Getirmede Karşılaşılan Problem Durumlarına İlişkin Genel Çözüm Önerileri

Tema	Üst Tema	Alt Tema	Katılımcılar	Frekans (f)*	Yüzde (%)*
Okul Müdürlerinin Hak ve Sorumluluklarına İlişkin Problem Durumlarına Çözüm Önerileri	Okul Müdürlerine Yönelik Çözüm Önerileri	Müdür görevlendirmeleri adaletli ve liyakat esaslı olmalı	OM4,OM11,OM14,OM16, OM19,OM24	6	21,4
		Yöneticilik meslek kanunu çıkarılmalı	OM1,OM5,OM8,OM13, OM18	5	17,8
		Okul müdürlerine değer verilmesi	OM15,OM16,OM18,OM25	4	14,3
		Okul müdürleri hak sorumluluk bilincinde olmalı	OM2,OM4,OM16	3	10,7
		Okul müdürü performans ölçümü yapılmalı	OM5	1	3,6
	Mevzuata Yönelik Çözüm Önerileri	Mevzuattaki sorumluluklar hak ve yetki ile dengelenmeli	OM8,OM11,OM12,OM18, OM20,OM22,OM23,OM24	8	28,6
		Mevzuat içeriği anlaşılır olmalı ve devamlılık sağlamalı	OM14	1	3,6
	Toplam			28	%100

(N=25) (*Görüş sıklığı belirtilmektedir.) (*Kimi okul müdürleri birden fazla görüş bildirmiştir.)

Tablo 3 incelendiğinde ise okul müdürlerinin 657 sayılı devlet memurları kanunu ve milli eğitim mevzuatı ile sahip oldukları hakları kullanma ve sorumluluklarını yerine getirmede karşılaşılan problem durumlarına ilişkin çözüm önerileri ile oluşturulan “okul müdürlerinin hak ve sorumluluklarına ilişkin problem durumlarına çözüm önerileri” temanın iki üst tema ve altı alt temada bir araya geldiği görülmektedir. İlk üst tema olan “okul müdürlerine yönelik çözüm önerileri” (f=17) beş alt tema ile en yüksek, “mevzuata yönelik çözüm önerileri” (f=9) üst teması ise iki alt tema ile en düşük frekans değerlerini temsil etmektedir.

Okul müdürlerinin devlet memurları kanunu ve milli eğitim mevzuatı ile sahip oldukları hak ve sorumluluklar problem durumlarına ilişkin genel çözüm önerilerinde okul müdürlerine yönelik çözüm önerileri görüşleri incelendiğinde “müdür görevlendirmeleri adaletli ve liyakat esası olmalı” (f=6) alt temasının en yüksek frekans değeriyle üst temada önemle temsil edildiği görülmektedir.

“Okul müdürlerinin milli eğitimin içinden işin mutfağından gelen kurullar tarafından atanması.” (OM11)

“Liyakat önemlidir. İşi ehline vermelisin. 25 yıllık tecrübem ile; koltuklar geçicidir ama kişilik bakidir. Bazı insanlar gücünü koltuktan alır bazı insanlar ise gücünü kişiliğinden alır. Eğer sen gücünü kişiliğinden alıyorsan aradan yıllar geçtiğinde ve dört yıl sonra görevin bittiğinde selam verenlerin olur ama gücünü koltuğundan alıyorsan selam verenleri olmaz.” (OM14)

Okul müdürlerine yönelik çözüm önerileri görüşlerinde “yöneticilik meslek kanunu çıkarılmalı” (f=5) alt temasının ise en yüksek ikinci frekans değeri ile ilgili üst temada önemle temsil edildikleri görülmektedir.

“Eğitimciler ve yöneticiler için özel kanunlar çıkarılabilir.” (OM1)

“Yöneticilik alanında yöneticilik meslek kanunu çıkarılmalı ve yöneticilik kadrosu için “kadro unvanı hakkı” verilmeli.” (OM13)

Hak ve sorumluluklara ilişkin okul müdürlerinin problem durumu çözüm önerilerinde “okul müdürlerine değer verilmesi” (f=4) alt temasının en yüksek üçüncü frekans değerine sahip olduğu görülmektedir.

“Okullar müdürü kadar ise okullara verilen değer kadar okul müdürlerine değer verilsin. Ben sadece değer istiyorum. Bu değer de üstten gelmelidir. Bakan değer verirse halkta değer verir. Saygı gösterilirse insanlar da onun hakkını vermek için çalışır. Yasal mevzuat ve haklarda bunun peşinden gelir zaten. Değer yoksa her şey göstermelik olur.” (OM16)

“Meslek konumumuzun yükseltilmesi. İdarecilik kariyer mesleği statüsüne yükseltilmelidir.” (OM18)

Okul müdürlerinin sahip olduğu hak ve sorumluluklarla ilgili yaşanan problem durumlarına ilişkin genel çözüm önerilerinde okul müdürlerine yönelik çözüm önerileri görüşleri incelendiğinde en düşük frekans değerlerine “okul müdürleri hak sorumluluk bilincinde olmalı” (f=3) ile “okul müdürü performans ölçümü yapılmalı” (f=1) alt temalarının sahip olduğu görülmektedir.

“Her alanda hedeflenen başarı düzeyinin oluşmasında hak ve sorumluluk bilincinde olunması önemlidir. Sorumluluklar kadar başarıların da paylaşılması gerekmektedir. İdareciler, yönetmelik ve kanunlarda belirtilen görev, hak ve sorumluluklarının bilincinde olmalıdır. Yöneticilikte özellikle özverili çalışmak esastır ve bir yönetici olarak da yönetmelikler ile ilgili uygulamaları ve alınan kararları yerinde uygulamalar ile gerçekleştirme ile gerçek verim alınır.” (OM2)

“İdarecilik görevi ölçümü veli öğretmen ve öğrenci memnuniyeti ile yapılmalı.” (OM5)

Hak ve sorumluluklar problem durumlarına ilişkin okul müdürlerinin genel çözüm önerilerinde mevzuata yönelik çözüm önerileri görüşleri incelendiğinde ise “mevzuattaki sorumluluklar hak ve yetki ile dengelenmeli” (f=6) alt temasının en yüksek frekans değerine sahip olarak ilgili üst temada önemle temsil edildiği görülmektedir.

“Tüm sorumlulukların tek bir kişiye yüklenmesi görevlerimiz tam anlamıyla yerine getiremeyecek duruma gelen idarecilerin var olmasını sağlayabilir, sorumluluklar hafifletilebilir veya sorumluluklar oranında ücretlendirme yapılabilir veya sorumluluklarını idealist bir şekilde yerine getireceklere idarecilik görevi verilmelidir.” (OM8)

Devlet memurları kanunu ve milli eğitim mevzuatı ile okul müdürlerinin sahip olduğu hak ve sorumluluklarla ilgili yaşanan problem durumlarına ilişkin genel çözüm önerilerinde yer alan mevzuata yönelik çözüm önerileri görüşleri incelendiğinde bir okul müdürünün görüşü ile en düşük frekans değerinde “mevzuat içeriği anlaşılır olmalı ve devamlılık sağlamalı” (f=1) alt temasının yer aldığı görülmektedir.

“Çıkarılan yönetmelikler, kanunlar ve tüzüklerin standartları çok iyi belirlenmeli ve bunlar uzun süreli olmalıdır, bir özel duruma göre değişmemeli ve eksiklikleri de tabi ki zamana göre güncellenmelidir.” (OM14)

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmayı alanda gerçekleştirilen diğer araştırmalardan ayırması ve araştırmacının temel amacını içermesi özelliğinin yansıtıldığı bu bölümde araştırma sonuçlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. İlgili alan yazında görüldüğü üzere okul müdürlerinin mevzuata göre sahip oldukları hakları ile sorumluluklarının bir arada yer aldığı bilimsel çalışma örneği çok ama çok az orandadır ve bu nedenle bu bölüm araştırma sonuçları açısından değerlidir. Araştırma kapsamında okul müdürlerinin mevzuata göre sahip oldukları hakları kullanmada karşılaşılan problem durumları çözüm önerilerinde; mesleki haklar (%40) ve mali haklar (%26,6) çözüm önerisi görüşlerinin en yüksek değerlere sahip olduğu görülmektedir. Okul müdürlerinin mevzuattaki sorumluluklarını yerine getirirken karşılaştıkları problem durumlarına çözüm önerilerinde; personel sorumlulukları (%50) ile mali sorumluluklar (%25) çözüm önerilerinin en yüksek değerde yer aldığı görülmektedir.

Okul müdürlerinin hak ve sorumluluklarına ilişkin problem durumlarına çözüm önerileri incelendiğinde, okul müdürlerine ilişkin “müdür görevlendirmeleri adaletli ve liyakat esaslı olmalı” (%21,4) ve mevzuata ilişkin “mevzuattaki sorumluluklar hak ve yetki ile dengelenmeli” (%28,6) çözüm önerilerinin en yüksek değere sahip oldukları sonucuna ulaşılmaktadır. Aslanargun ve Bozkurt (2012), okul müdürlerinin yönetiminde karşılaştığı sorunları ele aldığı araştırmasında; okul müdürlerinin mesleki sorumluluk ve ahlaki sorumluluklarından önce yasal sorumluluklara öncelik verdiklerini belirtmektedir. Bu araştırma bulgularında da yer aldığı üzere okul müdürleri meslek hakkına sahip olmak istemektedir. Pelit (2013), bu konuyu ele aldığı araştırmasında Türkiye’de okul yöneticiliğinin profesyonel bir meslek olarak kabul edilmesi konusunda sıkıntılar olduğunu belirlemekte ve okul yöneticisi yetiştirme uygulamalarına daha fazla önem verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Çetin, Konan ve Yılmaz (2017), okul müdürlerinin görevlendirmelerinin adil, objektif, liyakat esaslarına dayalı bir değerlendirme ile gerçekleştirilmesine yönelik elde ettiği sonuç ile bu araştırmanın da ilgili sonucunu desteklemektedir.

Cerçi (2016) ise, okul müdürlerinin yönetsel sorumluluklarını da incelediği bir araştırmasında; okul müdürlerinin okul geliştirme ile mali işler sorumluluklarını yerine getirirken en fazla, öğrenci işleri sorumluluklarını yerine getirirken ise en az sorun yaşadıkları sonucuna ulaşmaktadır. Mali işler ile personel işleri kapsamında fazla sorumluluğa sahip olan okul müdürleri mali iş sorumluluklarının, sorumluluk alanları dışında olması gerektiğini düşünmektedir. Bu bilgiler ile bu araştırmanın sonuçları göstermektedir ki, okul müdürleri mali ve personel işleri sorumlulukları alanında problem durumu ile karşılaşabilmekte bu nedenle mevzuatın ilgili alanı düzenleme gerektirmektedir.

Karaman Kepenekçi (2004), okul müdürlerinin mevzuata ilişkin görüşlerini incelediği araştırmasında ise, okul müdürlerinin mevzuatı yeterli bulmadıkları ve mevzuatı uygulamada sorun yaşadıkları bulgusuna ulaşmaktadır. Mevzuatın haklardan çok sorumlulukları vurgulaması durumunun ise eğitim yönetimi sürecini olumsuz etkilediği ve bu süreçte yaşanan problemlerin temelinde mevzuatı eğitimci, yönetici, öğrenci ile velilerin yeterince bilmemesi durumundan kaynaklandığını belirterek bu araştırmanın da sonuçlarını birçok yönden desteklemektedir. Topsakal (2018), eğitim mevzuatı üzerine genel bir değerlendirme yaptığı çalışmada; mevzuatın normlar hiyerarşisine uymayan düzenlemelerinin değiştirilmesi, kısa ve anlaşılır bir mevzuat olması ve dilinin güncellenmesinde edebiyat alanı akademisyenlerinden yararlanılması ve mevzuat oluşturulurken tüm paydaşların görüşlerine yer verilmesi önerilerinde bulunarak mevzuata yönelik problem durumlarının da temel nedenlerini ortaya koymaktadır.

Bu araştırma sonuçları doğrultusunda ise bu alanda gelecekteki bilimsel araştırmalara ve eğitimdeki yönetsel ve hukuksal politika düzenlemelerine ilişkin öneriler aşağıda sıralanmıştır;

Okul müdürlerinin hak kullanımı ve bilincinin artması, sorumluluk alanlarının netleşmesi ve azaltılması, hak ve sorumluluk alanlarında yaşanabilecek problem durumlarının önüne geçilebilmesi için okul müdürlüğü mesleğinin kabulü sağlanmalı ve eğitim ile ilgili tüm yasal düzenlemeler sadeleştirilerek özel bir hukuk dalı olarak oluşturulan eğitim hukuku kapsamına alınmalıdır. Eğitim hukuku kapsamında hak ve sorumluluklarının yenilenmesinde, müdürlerin de ilgili görüşlerinin alınması sağlanmalı ve bu alanda gerçekleştirilmiş olan akademik çalışmalarda yer alan bulgu ve sonuçlardan yararlanılmalıdır.

Okul müdürlerinin en çok problem durumu ile karşı karşıya kaldıkları ve tüm sorumluluk alanlarında etkisi görülen mali işlerde okul müdürlerine bütçe verilmesi sağlanabilir veya mali işlere ilişkin tüm sorumluluklar okul müdürlerinin yetki alanlarından çıkarılabilir.

Okul müdürlerine, eğitim hukuku ile ilgili konularda danışabilecekleri merciler oluşturulmalı, bu merciler ise okul müdürlerinin haklarını kullanırken ve sorumluluklarını yerine getirirken yaşadıkları problem durumlarının çözümlerine ilişkin yardım etmelidir.

Eğitim hukuku alanın temel yapı taşı olan ve düzenli yenilenme ve değişme süreçlerine tabi tutulan mevzuat kapsamında yer alan haklarla beraber sorumluluklara yönelik okul müdürlerinin görüşlerinin yer verildiği bu araştırma, mevzuatın geliştirilebilir ve yenilenebilir özelliklerinin açığa çıkması ve eğitim hukukunun temelinin oluşturulmasına katkı sağlayabilecek nitelikte çalışmalara ışık tutacaktır.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, K. (1994). *Eğitimde etkili yönetici davranışları* (1. Baskı). İzmir: Kanyılmaz Matbaası.
- Aslanargun, E. ve Bozkurt, S. (2012). Okul müdürlerinin okul yönetiminde karşılaştığı sorunlar. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 349-368.
- Cereci, C. (2016). Okul yöneticilerinin yönetsel sorumluluklarını yerine getirirken yaşadıkları sorunlara ve sorumluluklarının hukuksal sonuçlarına ilişkin görüşleri. (Doktora tezi) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (Çev. Edt. M. Bütün ve S. B. Demir) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çetin, B. R., Konan, N. ve Yılmaz, S. (2017). Okul müdürü görevlendirmeye ilişkin öğretmen görüşleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(1), 147-160.
- Devlet Memurları Kanunu. (1965). *T.C. Resmi Gazete*, 12056, 14 Temmuz 1965.
- Günday, M. (2012). *İdare hukuku* (1. Baskı). Ankara: İmaj Yayıncılık.
- Hesapçioğlu, M. (Ed.). *Türkiye’de eğitim bilimleri: Bir bilanço denemesi* içinde (s. 297-313). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karaman Kepenekçi, Y. (2004). İlköğretim okulu yöneticilerinin eğitim mevzuatına ilişkin görüşleri. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi*, 3(6), 159-174.
- Karaman-Kepenekçi, Y. (2006) Türkiye’de Eğitim Hukuku, Türkiye’de Eğitim Bilimleri: Bir Bilanço Denemesi (Editör: M. Hesapçioğlu), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. Karaman Kepenekçi, Y. (2011). Eğitim yöneticilerinin hukuk eğitimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 44(1), 1-16.
- Karaman Kepenekçi, Y. ve Taşkın, P. (2017). *Eğitim hukuku* (1. Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel araştırma yöntemi* (13. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Keser, Z. (2007). *Ortaöğretim okul müdürlerinin yetki ve sorumluluklarını kullanma derecelerinin belirlenmesi* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Lashway, L. (2003). Role of school leader: Trends and issues. *Journal Of Curriculum And Supervision*, 18(3), 240-258.
- Leithwood, K. (2005). Understanding successful principal leadership: Progress on a broken front. *Journal Of Educational Administration*, 43(6), 619-629.
- Maarif Teşkilatına Dair Kanun. (1926). *T.C. Resmi Gazete*, 789, 3 Haziran 1926.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (2016). *Nitel veri analizi* (Çev. Edt. S. Akbaba Altun & a. Ersoy) Ankara: Pegem Akademi.
- Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumlarına Yönetici Görevlendirme Yönetmeliği. (2018). *T.C. Resmi Gazete*, 30455, 21 Haziran 2018.
- Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi. (2000). *T.C. Resmi Gazete*, 2508, Ocak 2000.
- Millî Eğitim Temel Kanunu. (1973). *T.C. Resmi Gazete*, 14574, 24 Haziran 1973.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (Çev. Edt. M. Bütün & S. B. Demir) Ankara: Pegem Akademi.
- Pelit, A. (2013). *Okul yöneticilerinin yetiştirilmesine ve atanmasına ilişkin benimsenen modellerin karşılaştırılması (Türkiye, Fransa, Danimarka ve İngiltere örneği)* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Stake, R. E. (2005). Case studies. In N. K. Denzin, & Y. S. Lincoln (Eds.), *The sage handbook of qualitative research* (pp. 443-467). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Taymaz, H. (2011). *Okul yönetimi* (10. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Topsakal, C. (2015). Eğitimin hukuksal temelleri. Memduhoğlu, H. B ve Yılmaz, K. (Ed.). *Eğitim bilimine giriş* içinde (s. 77-96). Ankara: Pegem Akademi.

Topsakal, C. (2018). Türk eğitim mevzuatı üzerine genel bir değerlendirme. Karaman Kepenekçi, Y. ve Taşkın, P. (Ed.) *Prof. Dr. Emine Akyüz'e armağan Akademisyenlikte 50 yıl çocuk hakları eğitim hukuku vatandaşlık eğitimi* içinde (370-380). Ankara: Pegem A Akademi.

Türk Dil Kurumu (2006). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.